

EDITORIAL

Artă Sacră, Etică și Societate

Reflecții din Pagini de Revistă

Constantin Cezar Cătălin BĂLUȚ

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia

catalin_balut@yahoo.com

În fiecare număr al revistei *Altarul Reîntregirii* încercăm să aducem în fața cititorilor nu doar contribuții academice valoroase, ci și teme de reflecție asupra modului în care cultura, arta, teologia, istoria și societatea se întâlnesc și se împletesc într-un dialog viu și mereu actual. Numărul de față ilustrează pe deplin această vocație, reunind texte care, deși variate ca domeniu și abordare, configurează un spațiu comun de interogație: ce înseamnă astăzi să cultivăm arta sacră, responsabilitatea etică, memoria patrimoniului și spiritul comunitar într-o lume dinamică și foarte adesea tensionată?

Pornim această reflecție de la modul în care spațiul sacru este gândit și trăit în ortodoxie, prin articole care redau profunzimea iconografiei ca parte integrantă a liturghiei.

În deschiderea acestui număr este prezentat articolul Academicianului **Marius Porumb**, *Liturghie și Artă Sacră*, un studiu amplu documentat, realizat pentru înțelegerea legăturii profunde dintre spațiul liturgic ortodox și

programul iconografic care îl însoțește. Marius Porumb demonstrează convingător că arhitectura internă a bisericilor ortodoxe – absida altarului, naosul, pronaosul – nu poate fi disociată de funcția lor spirituală, fiind gândită în raport direct cu desfășurarea ritului bizantin. Iconostasul, analizat ca „Biblie vizuală”, devine o interfață esențială între lumea văzută și cea nevăzută. De asemenea, paralelismul iconografic dintre Geneză și Patimile lui Hristos propune o pedagogie vizuală subtilă și profundă pentru credincioși. Prin referințele sale la pictura murală transilvăneană, studiul pune în valoare nu doar dimensiunea estetică, ci și rolul documentar al artei sacre, transformând-o într-un izvor util pentru cercetarea istoriei culturale regionale.

Această viziune este aprofundată și completată printr-o interpretare teologică a iconografiei liturgice oferită de **Mihail Khalid Qaramah**.

Articolul său, *Taxisul Iconografic Euharistic*, aduce în discuție o chestiune de actualitate: tendința contemporană de a interpreta icoanele într-o cheie preponderent narativ-istorică, în detrimentul dimensiunii lor eshatologice și mistagogice. Autorul reinterpretează teme iconografice post-iconoclaste – Pantocratorul, Platytera, Etoimasia, Împărtășirea Apostolilor – pledând pentru recuperarea sensului original al acestor imagini, nu ca simple scene istorice, ci ca expresii vizuale ale Liturghiei și ale realității împărăției lui Dumnezeu.

De la reflecția teologică asupra imaginii sacre, ne îndreptăm către o temă tot mai prezentă în societatea digitalizată: raportul dintre dreptul de autor și accesul liber la cultură.

Lăcrămioara Ioniceanu (Anton) propune o analiză etică a acestui echilibru delicat, atrăgând atenția asupra faptului că arta autentică nu este doar inovație, ci și revelare

a unor potențialități ascunse în material și în conștiința colectivă. Textul supune atenției necesitatea de a regândi protecția creației fără a bloca răspândirea cunoașterii. Este un demers actual care deschide calea unor dezbateri necesare în epoca accesului globalizat la informație.

Romeo Andronic transformă actul artistic într-un exercițiu spiritual și de interiorizare teologică. În articolul său, *Eu și Regele David*, Romeo Andronic prezintă un proiect grafic extins dedicat Psaltirii, o lucrare care devine nu doar expresie vizuală, ci și rugăciune personală. Cele 151 de desene în tuș nu sunt ilustrații convenționale, ci forme de meditație vizuală asupra textului sacru. Mărturia autorului oferă cititorului o perspectivă suigeneris asupra procesului de creație religioasă contemporană.

Pornind de la această intimitate a creației, pășim în zona cercetării istorice și didactice prin studiul lui **Luigi Bambulea**, dedicat începuturilor artei creștine.

Cursul său, *Introducere în Istoria Artei Protocreștine*, oferă un cadru clar și riguros pentru înțelegerea iconografiei primelor secole creștine. Prin clasificări tipologice și o contextualizare stilistică atentă, Luigi Bambulea subliniază caracterul specific al artei creștine timpurii, distinct de ceea ce avea să devină arta bizantină.

O abordare similară în studiul patrimoniului se regăsește și în articolul **Luizei Barcan**, dedicat arhitecturii vernaculare sacre.

În studiul despre *Bisericile de lemn din județul Vâlcea*, Luiza Barcan combate patru teze eronate despre aceste monumente: de la presupusa lor sărăcie materială la mitul construcției de către „țărani anonimi”. Argumentele autoarei – sprijinite de cercetări arhitecturale, surse istorice și exemple

din proiecte de restaurare – transformă aceste biserici în simboluri vii ale unei identități culturale profunde, cu o valoare artistică remarcabilă.

Valorizarea tradiției este pusă în dialog, cu limbajul artei contemporane, și în eseu **Anamariei Șerban**.

În *În loc de scrisoare II*, autoarea reflectează asupra sculpturii ca artă a spațiului și a comunității, pornind de la propria practică artistică. Lucrări precum *Castelul*, *Satul* sau *100 de pietre* ilustrează cum materia brută – piatra – devine purtătoare de memorie și simbol, intervenind discret, dar profund, asupra locului. Sculptura este înțeleasă aici ca mijloc de legătură între om, natură și memorie.

Din zona artei tridimensionale trecem la arta miniaturală și bijuteria sacră, cu o analiză realizată asupra simbolismului vizual balcanic.

Pavlin Chaushev, în studiul despre *Ornamentația tradițională a bijuteriilor metalice în Balcani*, urmărește formarea unei estetici sincretice, la intersecția influențelor ortodoxe, otomane și europene. Prin analiza motivelor geometrice, vegetale și zoomorfe, articolul reconstituie o lume simbolică vie, în care estetica și funcția apotropaică coexistă armonios.

În direcția restaurării memoriei, folosind mijloace tehnologice inovatoare, Plamen Sabev propune un proiect de reconstrucție virtuală.

Studiul său despre *Vizualizarea 3D a Tarnovgradului* pleacă de la o miniatură dintr-un minei medieval și propune o reconstrucție sensibilă a capitalei medievale bulgare. Nu acuratețea arhitecturală primează aici, ci evocarea simbolică și afectivă a unui spațiu pierdut, într-o tentativă de „empatie vizuală” între trecut și prezent.

Recenzia cărții *Arta pentru o viață. Tudor Jarda: Tradiție și contemporaneitate*, semnată de **Ramona Preja**, este un omagiu sincer și documentat adus uneia dintre marile figuri ale culturii muzicale românești. Cartea pentru a cărei recenzie s-a preocupat Ramona Preja, evidențiază parcursul artistic și pedagogic al lui Tudor Jarda – profesor, dirijor, compozitor, etnomuzicolog – și dedicarea sa față de valorificarea folclorului transilvănean. O lucrare necesară, ce readuce în actualitate personalitatea și moștenirea unui creator de excepție.

Ajungem la finalul prezentărilor prezentând recenzia realizată de **Remus Octavian Câmpean**, care ne oferă o remarcabilă contextualizare a operei lui Emil Isac în volumul *Lume și pământ*, subliniind rolul acestuia ca pionier al simbolismului transilvănean și creator de poezie în proză. Articolul semnat de Remus Câmpean evidențiază modernitatea și angajamentul social al poetului, alături de dimensiunea sa umanitaristă și universalistă. Elemente inedite, precum desenele originale, completează imaginea unui spirit complex. ROC subliniază convingător relevanța actuală a operei lui Isac, invitând cititorul să redescopere un autor vizionar, în rezonanță cu marile teme ale modernismului european.

Privind în ansamblu conținutul acestui număr al revistei *Altarul Reîntregirii*, putem înțelege și accepta faptul că arta sacră, patrimoniul, etica și creația contemporană nu sunt domenii izolate, ci spații de convergență, unde trecutul și prezentul, reflecția teologică și inovația tehnologică, memoria și creația se întâlnesc pentru a modela o cultură a spiritului. *Altarul Reîntregirii* își asumă în continuare această misiune de punte între discipline, între epoci și între comunități, invitându-și cititorii la un dialog viu și exigent cu valorile care ne definesc.